

Teorii ale conceptului de cuplu: sinteze teoretice

D. VASILACHE

Conținutul acestor sinteze reprezintă câteva abordări teoretice care oferă o perspectivă cu mai multă claritate, accentuând câteva dintre dimensiunile pe care le considerăm fiind cele mai relevante pentru cercetarea noastră. Aceste teorii încearcă să plaseze în prim plan, etapele de bază prin care trece un cuplu, factorii care constituie pilonii de bază în formarea, creșterea și dezvoltarea cuplului/familiei. Prin urmare, conceptele elucidate în acest articol încearcă să evidențieze componentele din care este constituit conceptul de cuplu și transformarea acestuia în timp.

Cuvinte-cheie: *teorie, cuplu, familie, parteneri, abordare, relație.*

Theories of the couple concept: theoretical synthesis

D. VASILACHE

The content of these syntheses represents some theoretical approaches that provide a clearer perspective, emphasizing some of the dimensions that we consider to be most relevant to our research. These theories try to place in the foreground, the basic stages that a couple goes through, the factors that constitute the basic pillars in the formation, growth and development of the couple/family. Therefore, the concepts elucidated in this article try to highlight the components that make up the concept of couple and its transformation over time.

Keywords: *theory, couple, family, partner, approach, relationship.*

Introducere

Prin conceptul de cuplu, înțelegem atât din punct de vedere funcțional cât și structural, maniera în care partenerii se influențează reciproc, prin fuziune și comuniune.

Pentru prima dată, noțiunea de cuplu a apărut în secolul XII-lea, în Franța, desemnând uniunea dintre un bărbat și o femeie. Termenul își are originea în latinescul *copula* care presupune legătură. Cuplul este definit, în general, ca o pereche sau uniune a două persoane bazată pe o legătură constantă sau datorată unei apropieri de moment [9, p. 62].

Cuplul și familia se mișcă de-a lungul anilor, tot mai des confruntându-se cu diverse provocări, fiecare perioadă având accentuările sale care lasă sechele sub forme diferite.

Nu a trecut prea mult timp de când, deși oamenii se căsătoreau fără nicio îndoială pentru a putea trăi în cuplu, acesta era mai ales un proiect familial. De altfel, într-un anumit mediu, căsătoria se înfăptuia cu scopul de a stabili o alianță între două familii. S-au scurs mulți ani de atunci, iar criza a determinat modificări importante [6, p. 17—18].

Sternberg (2010) afirmă că „A fi într-o relație reprezintă o balanță fină între renunțarea la libertate și recâștigarea ei. Atunci când intri într-o relație angajată, renunți în mode normal la anumite libertăți, pentru a câștiga altele. Dar, dacă vrei ca lucrurile să meargă, limitele pe care încerci să le impui partenerului tău ar trebui să fie rezonabile. Dacă nu sunt, ai putea să plantezi semințele distrugerii relației” [10].

Iolanda Mitrofan definește cuplul ca fiind „o structură bipolară, de tip biopsihosocial, bazată pe inter determinism mutual (partenerii se satisfac, se stimulează, se dezvoltă și se realizează ca individualități biologice, afective și sociale, unul prin intermediul celuilalt) [4, p. 36].

Ținând cont că scopul nostru este acela de a cerceta subiectul nu doar la nivelul cunoașterii comune, vom prezenta în continuare teoriile științifice care constituie perspectiva complexă a psihologiei și psihoterapiei relațiilor de cuplu și familie.

Studiul relațiilor de cuplu nu poate porni cu intervenția propriuzisă asupra unor problematici, fără a fi cunoscute definițiile și criteriile specifice care stau la baza temeliei științifice, în vederea unei eficiente discriminări între fapte, diverse mecanisme și fenomene.

1. Teoria dezvoltării (ciclurilor vieții)

Teoreticienii dezvoltării abordează ciclurile vieții individuale și familiale în termeni de **stadii** specifice. Schema ciclurilor vieții familiale, elaborată de R. Hill (1970) precizează intervalele de timp în care se produc schimbări în dezvoltarea familiei. Aceste stadii sunt (I. Mitrofan, C. Ciuperca): [4, p. 143]

- *stadiul inițial al relațiilor familiale ale cuplului fără copii* — cuplul este dominat de expansiunea dorinței de întreținere a confortului afectiv;

- *stadiul vieții cuplului cu copii preșcolari* — stadiul în care se (re)stabilesc regulile de bază ale vieții conjugale, zonele de toleranță și intoleranță în creșterea copiilor care încă sunt mici;

• *stadiul familiei cu copii de vârstă școlară* — aici rolul de părinte al fiecărui partener devine mai dificil datorită intrării copiilor în școală, este o perioadă ”propice” crizelor în cadrul relațiilor de cuplu, crize care se pot solda chiar cu inevitabila destrămarea a cuplului;

• *stadiul familiei părăsire de copii devenind adulți* — rolul parental devine mai complex prin plecarea copiilor din casa părintească, asistăm, de multe ori, și la o criză a identității profesionale datorată dezagregării rolului profesional; în general, această perioadă este caracterizată fie prin tensiune (nervozitate, anxietatea mamei, ca urmare a menopauzei), fie prin liniște sufletească (reinstalându-se, la un nivel mai înalt, iubirea și tandrețea, pentru a înfrânge și bătrânețea);

• *stadiul ”familiei” omului singur (văduvia)* — apar probleme noi legate de pierderea soțului/soției; în schimb, apariția nepoților reface echilibrul vieții.

Teoria dezvoltării se concentrează pe schimbările la care se pot aștepta membrii familiei pe parcursul existenței lor.

2. Teoria psihodinamică

Nuanțarea rolurilor familiale se înscrie într-un continuum existențial, psihodinamic, asemănător cu procesul care se întâmplă cu membrii familiei și între aceștia. Așadar, putem privi viața de cuplu și de familie ca fiind expresia unei psihodinamici unice. Din acest motiv este potrivit să ne referim la abordarea cuplului și din perspectiva psihodinamică [2, p. 76].

Psihologii Leopold Vansina și Marie-Jeanne Vansina-Cobbaert, definesc abordarea psihodinamică ca fiind o ”abordare prin care se urmărește dobândirea unei înțelegeri suficient de bune a motivelor conștiente și inconștiente, raționale și iraționale, pentru ceea ce se întâmplă sau nu se întâmplă deși ar trebui, într-un sistem social. Această înțelegere formează baza întreprinderii de acțiuni pentru îmbunătățirea celui sistem într-un mod mai durabil, oferind totodată, oportunități de dezvoltare oamenilor din sistem” [9, p. 62].

Reieșind din definiția menționată mai sus, deducem câteva aspecte ale abordării psihodinamice prin următoarele elemente:

• modalitățile conștiente și inconștiente de alegere a partenerului conjugal (teorii clasice);

• producerea mecanismelor conștiente și inconștiente cu rol determinant în construirea relațiilor parteneriale și intrafamiliale (identificare, repetiție, proiecție);

- producerea mecanismelor conștiente și inconștiente cu rol adaptativ sau dezadaptativ, psihopatologic (proiecții, identificări, crize de cuplu etc).

Ce se întâmplă sau nu, deși ar trebui, într-un sistem social, se referă la funcționalitatea grupului familial. În acest sens menționăm mecanismele de transmisie inter și transgeneraționale cu rol fondator în stabilirea tranzacțiilor din cadrul grupului familial. Liniile de transmisie inter și transgenerațională se referă la baza unor modalități specifice moștenite de a fi în sens psihogenealogic, care generează modelele interacționale conștiente și inconștiente ale partenerilor de cuplu și ale familiei în ansamblul lor definitoriu de producere [2, p. 77].

Înțelegerea psihodinamicii de cuplu poate fi desprinsă și prind referire la dinamica de calitate de procesualitate în timp a relației de cuplu și familie. Prin analiza procesualității facem referire la următoarele: [2, p. 77].

- *primul* se referă la timpii și contextele existențiale pe care le traversează viața de cuplu și de familie (care cuprind momentul alegerii parteneriale — așteptări, dorințe, sentimente, comportamente, construirea identității sex-rol, dinamica rolurilor latente și manifeste, stabilirea granițelor familiale etc.), momentele de schimbare pe care le numesc generic momente de criză (apariția primului copil, schimbări în ceea ce privește timpul investit de parteneri la job, includerea unui membru din familia extinsă în spațiul cuplului, apariția separării emoționale sau a divorțului propriu-zis, problematica migrației etc.);

- *al doilea* face referire la analiza ciclului vieții de familie (alegerea partenerului, decizia privind căsătoria, apariția copiilor, diverse perioade de dezvoltare ale copiilor, plecarea copiilor de acasă, îmbătrânirea și dispariția unuia dintre parteneri).

Psihodinamica relației de cuplu și a familiei fiind o viziune către înțelegere și acțiune. Iată care sunt reperatele pe care trebuie să ne centrăm atunci când realizăm o analiză psihologică a grupului familial în perspectiva psihodinamică

3. Teoria funcțională (procesuală)

În teoria funcțională, rolul cuplului este de a realiza anumite funcții, iar îndeplinirea sau neîndeplinirea acestor funcții, clasifică cuplurile în cupluri funcționale și cupluri disfuncționale. Paradigma funcțională are implicații asupra celor 4 abordări (ele se raportează la funcționalism,

dar ar putea să aibă și o existență de sine-stătătoare), și anume [5, p. 29]:

- a) *abordarea comunicațională;*
- b) *abordarea interacționist-simbolică;*
- c) *abordarea din perspectiva conflictului;*
- d) *abordarea socială a schimbului;*

Abordarea comunicațională

Aceasta implică tipurile, cantitatea și calitatea intercomunicărilor maritale (Mitrofan & Ciupercă, 1998) [4, p. 153].

Intercomunicarea se constituie în tipuri de interacțiuni specifice cuplului, și anume: senzual-afective, erotico-afective, de petrecere a timpului liber, socio-educaționale, decizionale, practic-menajere și de planificare a bugetului.

Cantitatea intercomunicării se referă la frecvența mesajelor emise și receptate simultan și succesiv pe canale diferite, în concordanță cu trebuințele individuale de relaționare.

Calitatea ține de deprinderile de a comunica. Ea depinde, la rândul ei, de funcționalitatea cuplului, mai exact partenerul să știe ce să spună, cum să spună și când să spună. Această condiție este esențială în viața de cuplu, fiind importantă pentru buna funcționare a acesteia.

Un mesaj poate fi spus în moduri diferite, datorită stării pe care o poate avea individul în momentul respectiv. Nu mulți oameni sunt conștienți de ambele laturi ale comunicării, din cauză că feedback-ul este un aspect considerat adesea neimportant, nefiind cerut sau oferit [8, p. 45].

Abordarea interacționist-simbolică

G. H. Mead este principalul susținător al acestei abordări, el considera, la începutul sec. XX, că oamenii se sprijină pe simboluri împărtășite pentru a se adapta la mediu. Interacționiștii simbolici (E. Burgess, 1926, este primul care aplică punctul de vedere interacționist la studiul familiei, ca "unitate de personalități aflate în interacțiune") studiază modul în care oamenii construiesc și comunică asemenea simboluri în cursul interacțiunii lor, în ce măsură reprezentările despre propria familie a tuturor membrilor ei sunt consensuale (ex.: un cuplu ce provine din etnii/religii diferite descoperă că simbolurile pot fi nu doar diferite, ci și structural opuse; în acest sens, simbolurile pot ridica mari dificultăți în relaționarea de cuplu) [8, p. 46].

Așadar, conceptele de bază ale acestei teorii sunt: *interacțiunea, simbolul, semnificația*. Ideea centrală este următoarea: *cuplul oferă posibilitatea comunicării cu el însuși și cu ceilalți prin vehicularea de simboluri verbale/nonverbale* (I. Mitrofan, 1998). Membrii cuplului interacționează perpetuu între ei, dar prin intermediul imaginilor, al percepțiilor reciproce, al felului în care se definesc unul pe celălalt. Viața de cuplu este rezultatul acestei mereu construite și reconstruite realități simbolice [8, p. 46].

Abordarea din perspectiva conflictului

Conceptul de conflict este bazat pe resursele și structura unei persoane sau a mai multor persoane, anume pe carența lor, care conduce către competiție sau cooperare. Mitrofan (1998) prezintă opt tipuri de conflicte, la baza lor fiind delimitarea dintre dimensiunile normal-dinamogen și patogen-dezorganizator [8, p.46]:

1. Forma de manifestare principală a conflictului (manifestă/ latentă);
2. Gradul de tensiune în funcție de natura conflictului (ridicat/ moderat/ scăzut);
3. Durata interferenței conflictului (continuă/ intermitentă);
4. Abordarea socială a schimbului.

Nye fiind un adept al acestei abordări, premisa de la care pornește abordarea fiind că oamenii își formează grupuri sociale motivați de propriul interes, fiind conștienți de principiul recompenselor și al costurilor. În așa mod se motivează și formarea relației de cuplu pe baza acestei abordări.

Partenerii caută satisfacerea propriilor nevoi personale în cuplu, iar costurile sunt contrabalansate de beneficii. În concluzie, echitatea conjugală este un aspect dificil de realizat, iar accentuarea raționalității, în detrimentul emoțiilor, devine dezavantajoasă la nivelul cuplului, fiindcă oamenii funcționează în baza mai multor procese complexe pe lângă raționament, afectivitatea fiind prioritară în interiorul relației [8, p. 47].

Abordarea socială a schimbului

Aceasta provine din utilitarismul filosofic și psihologic. Ivan Nye, fiind sociologul care este cel mai vestit teoretician al schimbului. *Oamenii formează grupuri sociale, doar pentru că este în interesul lor să procedeze astfel. Indivizii fiind motivați de propriul interes; sunt calculatoare*

raționale ale recompenselor și costurilor. Acestea sunt principalele ipoteze ale acestei teorii.

Dacă e să facem referire la familie, pornește de la ideea că relația dintre parteneri se formează în scopul întâlnirii propriilor nevoi individuale. Relația intimă este redusă la o situație tranzacțională în care costurile sunt contrabalansate de beneficii.

Un model de aplicare a acestei teorii este modul în care este analizat maximizarea profitului în deciziile de divorț. Probabilitatea de divorț descrește odată cu acumularea de capital marital specific, precum ar fi proprietatea și copiii, a căror valoare ar descrește dacă familia s-ar dizolva [3, p. 26].

Concluzii

Aceste sinteze teoretice reprezintă o incursiune în câteva dintre teoriile conceptului de cuplu, cu prezentarea detaliilor esențiale, împreună cu conceptele și diverse abordări ale autorilor care s-au preocupat de aceste abordări. Cuplul și familia nu reprezintă structuri generate în timp, ci ele sunt realități în mișcare, care se află într-o continuă schimbare. Prin intermediul acestor teorii am evidențiat complexitatea factorilor ca parte componentă a cuplului, precum ar fi complexitatea relaționării, compatibilitatea, factori care contribuie la dinamica armonioasă, etapele de constituire a cuplului cu accentele pe anumite aspecte esențiale, elemente ce țin de capacitatea de funcționare a cuplului. La fel menționăm și rolul familiei de origine, în deosebi prin introiecția percepției manifestate de către parteneri față de sistemul relațional cu familia de origine. Este substanțială cunoașterea acestor perspective teoretice pentru specialiștii atât teoreticieni cât și practicienii din domeniul psihologiei, deoarece pot servi drept resurse pentru identificarea surselor care creează sisteme disfuncționale ale cuplurilor.

Referințe

1. Acriș C., Cuplul în impas — repere teoretice și aplicative. București: SPER, nr. 8. 2013, pp. 70—78.
2. Godeanu A. S., Manual de psihologia cuplului și a familiei, București: SPER Alma Mater, nr. 43, 2015, pp. 66—70.
3. Iluț P., Sociopsihologia și antropologia familiei. Iași: Polirom, 2005, pp. 20—26.
4. Mitrofan I., Ciupercă, C. Incursiuni în psihosociologia și psihosexologia familiei. București: Edit Press Mihaela, 1998.
5. Mitrofan, I., Ciupercă, C. Psihologia relației de cuplu. Abordarea teoretică și aplicativă. București: SPER, 2009.
6. Neuburger R., Cuplul — între dezirabil și periculos. București: Trei, 2016, pp. 13—15.
7. Turliuc, M. Psihologia cuplului și a familiei, Iași: Performantica, 2004.
8. Sava N. I., Perspective contemporane asupra relației de cuplu. București: Prouniversitaria, 2022, pp. 44—47.
9. Vansina, L., Vansina-Cbbaert, M.-J. Psihodinamica organizațiilor. De la înțelegere la conducere. București: Editura Trei. 2010, 62 p.
10. <https://monitorulpsihologiei.com/relatiile-de-cuplu-unde-gresim/>

Date despre autor

Dorina VASILACHE (*Republica Moldova*). Doctorandă, Școala Doctorală Științe Sociale și ale Educației; asistent universitar, Departamentul Psihologie, Facultatea de Psihologie și Științe ale Educației, Sociologie și Asistență Socială, Universitatea de Stat din Moldova.

E-mail: vasilache.dorina@gmail.com

ORCID: 0000-0002-4202-9114